

Висока школа струковних студија за васпитаче „Михаило Палов” у Вршцу
Școala de Înalte Studii de Specialitate pentru Educatori „Mihailo Palov” din Vârșeț
Mihailo Palov Óvóképző Szakfőiskola Versec
Preschool Teacher Training College „Mihailo Palov” in Vrsac

Omladinski trg 1, 26300 Vršac // tel./fax: 013/832-517 // e-mail: vsvassekretar@hemo.net // web: www.uskolavrsac.edu.rs

---

УПУТСТВО ЗА ИЗРАДУ СЕМИНАРСКОГ И ЗАВРШНОГ РАДА

Наставно-стручно веће Високе школе струковних студија за васпитаче
„Михаило Палов”, Вршац одобрило је употребу *Упутства* на седници
Наставно-стручног већа одржаној дана 5. 12. 2019.

Ништа није ружније ни од веће штете
него кад човек не уме ни лепо ни правилно да искаже, нити да правилно
напише оно што мисли и што би хтео да искаже или да напише.
(Симић, 1922: 2)

Сви појмови који су у тексту употребљени у мушком граматичком роду обухватају мушки и женски род лица на која се односе.

САДРЖАЈ

1. Семинарски рад	4
1.1. Појам и сврха писања семинарског рада.....	4
1.2. Преглед заступљености семинарских радова на основним и мастер струковним студијама Високе школе струковних студија за васпитаче „Михаило Палов”, Вршац.....	4
2. Завршни рад	7
2.1. Појам и сврха писања завршног рада	7
2.2. Типови завршних радова према нивоу студија Високе школе струковних студија за васпитаче „Михаило Палов”, Вршац.....	7
3. Припрема за писање семинарског и завршног рада.....	8
3.1. Избор теме семинарског рада.....	8
3.2. Избор теме завршног рада	8
3.3. Библиографска припрема семинарског и завршног рада	9
3.4. Менторски рад	9
4. Структура и обим семинарског и завршног рада	10
5. Језик и стил семинарског и завршног рада	12
6. Техничко и графичко обликовање семинарског и завршног рада према структури	13
7. Документациона основа семинарских и завршних радова.....	16
7.1. Цитирање, парафразирање и списак референци (литература).....	16
7.2. Употреба фуснота.....	20
7.3. Плагијаризам.....	20
8. Процедура вредновања семинарског рада и полагања завршног испита	21
8.1. Поступак предаје, одбране и вредновања семинарског рада	21
8.2. Смернице за презентацију семинарског и завршног рада	21
8.3. Завршни испит	23
9. Избор најуспелијих завршних радова	24
10. Уместо закључка – вишеструко прегледање текста као неизоставни корак у изради семинарског и завршног рада.....	25
Литература	26

1. Семинарски рад

1.1. Појам и сврха писања семинарског рада

Семинарски рад је део образовног процеса, „samostalno stručno saopštenje studenta” (Damjanović, 2008: 2). Семинарски рад треба да буде резултат самосталне истраживачке делатности студента на тему везану за неки од предмета чију наставу студент похађа (Kuzmanović Jovanović, Andrijević, Filipović, 2012).

Сврха семинарског рада јесте да се студенти путем шире и темељитије теоријске и практичне обраде одређеног проблема, применом одговарајућих методолошких поступака прикупљања, обраде и разматрања података, анализа и интерпретације добијених резултата, оспособе за рад који их у пракси очекује¹. Израдом семинарских радова студент увежбава да писмено саопштава своје мисли, знања, идеје и сл. (Damjanović, 2008).

1.2. Преглед заступљености семинарских радова на основним и мастер струковним студијама Високе школе струковних студија за васпитаче „Михаило Палов”, Вршац

Студијски програм – **Васпитач деце предшколског узраста** структурно и формално усклађен је са сродним институцијама у окружењу и Европи и предвиђа израду семинарских радова² из следећих (обавезних и изборних) предмета (в. Табелу 1 и Табелу 2):

Табела 1. *Списак обавезних предмета који предвиђају израду семинарског рада током основних струковних студија*

1. Матерњи језик (српски, румунски, ромски)
2. Општа психологија
3. Педагошке теорије
4. Социјална заштита деце у породици
5. Здравствена нега деце предшколског узраста
6. Предшколска педагогија
7. Језичке игре и драматизација (на српском и румунском језику)
8. Примена ИКТ у васпитно-образовном раду
9. Интеркултурализам у европском контексту
10. Предшколска дидактика (Методика васпитно-образовног рада)
11. Књижевност за децу (на српском, румунском и ромском језику)
12. Психопатологија развојног доба

¹ В. Електронски извори: *Семинарски рад и Књига предмета (основне струковне студије)*.

² Према специфичностима појединих предмета, наместо израде семинарских радова планирани су други облици активности. Тако, на пример, предмет *Дидактичка средства у вртићу* подразумева израду презентације (в.: 8.2. *Смернице за презентацију...*), *Предшколски курикулум* – израду Развојног плана, док нпр. студенти у оквиру предиспитних обавеза уместо класичног семинарског рада из *Методике физичког васпитања 1* и *Методике физичког васпитања деце јасленог узраста* израђују реквизите са циљем подстицања дечјег моторног развоја; предмет *Методика развоја почетних математичких појмова 2* подразумева израду писаних радова у форми припрема за усмерене активности из ове области итд.

13. Методика развоја говора 1 на ромском језику
14. Методика почетних математичких појмова 1
15. Методика ликовног васпитања 2
16. Методика развоја говора 2 на ромском језику
17. Методологија педагошких истраживања

Табела 2. *Списак изборних предмета (на свим модулима) који предвиђају израду семинарског рада током основних струковних студија*

1. Примењена развојна психологија – практикум
2. Култура религије
3. Историја предшколског образовања
4. Дечја физиологија са основама анатомије
5. Вртић као отворени систем
6. Психологија дечје игре
7. Инклузија социјално депривираних деце
8. Дечја субкултура
9. Педагошка документација
10. Педагогија јасленог узраста (Ј)
11. Тимски рад
12. Религијски системи
13. Историја цивилизације
14. Игролике активности
15. Учење страног језика на раном узрасту
16. Рана идентификација даровитости
17. Корективни педагошки рад
18. Методика музичког васпитања деце јасленог узраста (Ј)
19. Дидактичке игре
20. Припрема деце за полазак у школу
21. ИКТ као дидактичко средство
22. Толеранција
23. Модели професионалног развоја васпитача
24. Сарадња установе и породице социјално депривираних деце
25. Академско писање (на српском и румунском језику)

Напомена: Студијски програм Васпитач деце предшколског узраста нуди могућност студентима да у одређеној мери, бирајући изборне испите, самостално креирају своје студије, са могућношћу да им пруже прилику за мобилност током студија, рад и свакодневни живот у мултикултурној и мултилингвалној Европи. Студенти могу стећи појачане компетенције за рад са децом јасленог узраста, за рад са социјално депривираним децом и за рад са децом на енглеском језику, тако што у прва четири семестра бирају по један обавезни изборни предмет, а у петом и шестом по два обавезна изборна предмета везана за модул. Списак обавезних изборних предмета доступан је на адреси: <https://www.uskolavrsac.edu.rs/publikacija-ustanove/>³. Заступљеност семинарских радова, као посебног вида предиспитних активности, зависи од тога да ли изборни предмети обухваћени модулом који је студент изабрао подразумевају израду овога рада или неки други тип самосталног ангажовања студента из предметом обухваћене области.

³ В. Електронски извори: *Публикација установе*, стр. 22, 24, 26.

Студијски програм под називом **Струковни мастер васпитач** је програм другог степена и организује се за кандидате који су дипломирали на основним студијама са остварених 180 ЕСПБ. Студије овог програма трају две године, односно четири семестра и носе 120 бодова. Курикулумом је предвиђена израда семинарских радова⁴ из следећих (обавезних и изборних) предмета (в. Табелу 3 и Табелу 4):

Табела 3. *Списак свих обавезних предмета који предвиђају израду семинарског рада на мастер струковним студијама*

1. Предшколска дидактика
2. Методика развоја говора и припрема за почетак читања и писања (на српском, румунском и ромском језику)
3. Културно наслеђе и предшколско дете

Табела 4. *Списак свих изборних предмета који предвиђају израду семинарског рада на мастер струковним студијама*

1. Драма и покрет
2. Рецитовање
3. Методологија педагошких истраживања
4. Традиционална култура Рома и предшколско дете
5. Социологија детињства
6. Даровитост на предшколском узрасту
7. Функционална писменост
8. Традиционалне игре
9. Историја и предшколско дете
10. Књижевност и свет детињства (на српском, румунском и ромском језику)

---

⁴ Уместо израде семинарских радова силабусима појединих предмета предвиђене су друге активности, као што су, на пример, ликовне активности из предмета *Методика ликовног васпитања*, в. Електронски извори: *Књига предмета (мастер струковне студије)*.

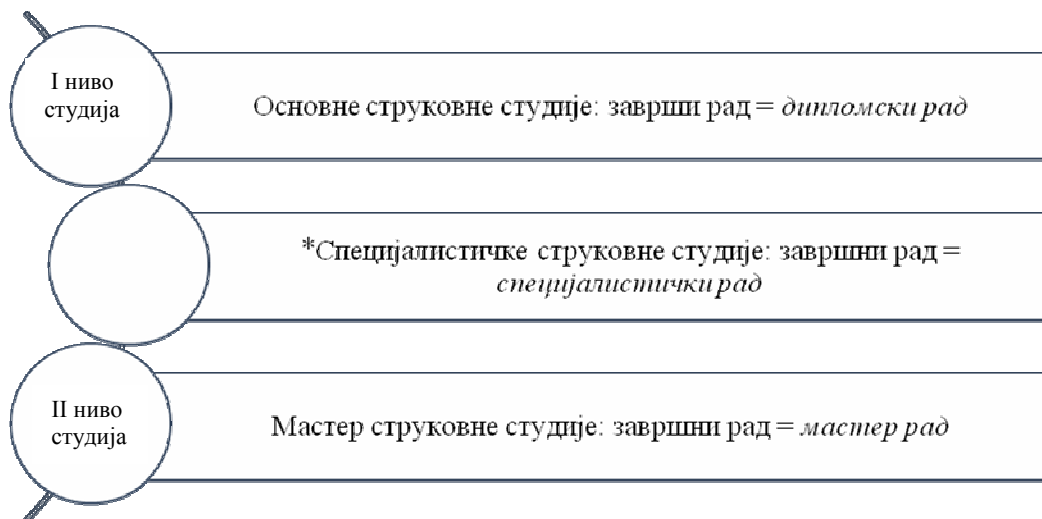
2. Завршни рад

2.1. Појам и сврха писања завршног рада

„Završni rad je stručni pisani tekst na određenu temu (problem), iz određene predmetne (naučne) oblasti čijom izradom student pokazuje stručnu osposobljenost, samostalnost i zrelost u rešavanju pitanja i problema one struke za koju se školovao” (Damnjanović, 2008: 2). Сврха завршног рада је студент самостално изради рад, којим се анализирају теоријске поставке односно решења из праксе, у вези са проблематиком васпитно-образовног рада у предшколским установама, чиме доказује да је достигао предвиђени ниво професионалне оспособљености у струци⁵. Завршни рад се израђује са обавезом да буде самосталан, аутентичан и оригиналан, као и да решава одређене проблеме из праксе, те је и део почетног оспособљавања за научноистраживачки рад.

2.2. Типови завршних радова према нивоу студија Високе школе струковних студија за васпитаче „Михаило Палов”, Вршац

На Високој школи струковних студија за васпитаче „Михаило Палов” полаже се више типова завршних радова, а према нивоу студија које се тим радом финализују (в. Графички приказ 1). После одслушаних и положених испита, написаних и одбрањених обавезних семинарских радова, успешно реализоване стручне праксе, као и других обавеза на основним струковним студијама, пише се и усмено брани *дипломски рад*. (Након завршених специјалистичких студија, пише се и брани *специјалистички рад*⁶.) Завршни рад на мастер струковним студијама је *мастер рад*. Без обзира на ниво студија, завршни рад може имати и форму пројекта који се односи на теоријске и практичне проблеме предшколског васпитања. Овај завршни рад реализује се у предшколским институцијама с којима Висока школа у Вршцу има споразум/уговор о сарадњи. У потоњем случају, студент *практично* полаже завршни рад.

Графички приказ 1. Типови завршних радова према нивоу студија Високе школе струковних студија за васпитаче „Михаило Палов”, Вршац

⁵ В. Електронски извор: *Правилник о полагању и оцењивању на испиту и завршним радовима*.

⁶*Програм Струковни васпитач-специјалиста за припремни предшколски програм – специјалистичке струковне студије (стручни назив: Струковни васпитач-специјалиста за припремни предшколски програм) више није актуелан, (ре)акредитован је 2014. године; подаци се наводе због студената којима је преостала израда овога завршног рада.

3. Припрема за писање семинарског и завршног рада

3.1. Избор теме семинарског рада

Тема семинарског рада је из неке од актуелних области предмета коју предлаже наставник/носилац предмета. Није редак случај да се спискови предложених тема налазе и у приручницима, односно практикумима који чине део основне уџбеничке литературе за студенте. На почетку студија теме углавном предлаже наставник, а током студија студенти све активније учествују у њиховом избору, те формулисању тема и њихових тежишта. Наставник у сагласности са студентом одређује динамику рада и препоручује литературу, а студенту морају бити јасни циљеви који се радом желе постићи. Тема рада може да буде повезана са теоријским аспектима научне дисциплине или са практичним аспектима наставно-предметне области (Damjanović, 2008). Тема може бити и теоријско-апликативна. Природа теме семинарског и завршног рада опредељује и начин обраде. Тема семинарског рада треба да је савремена и актуелна, атрактивна, интересантна, релевантна за дату област, подобна за обраду, одговарајућег обухвата (ни преуска ни преширока), конкретна, треба да уважава претходна знања, искуства и умења студената, као и њихове личне афинитете (Исто). Студент самостално израђује семинарски рад, а у појединим случајевима, када тема то захтева, може се допустити и рад у пару/групи. Предметни наставник води уредну евиденцију о изабраним темама и по потреби иновира списак тема.

3.2. Избор теме завршног рада

Тема за завршни рад (дипломски/специјалистички/мастер рад) односи се на проблематику васпитно-образовног рада у предшколским установама. Студент добија тему за завршни рад током школске године односно семестра у којој завршава образовање. Теме завршног рада наставници-ментори креирају у дијалогу са студентима, коначна формулација теме разматра се на састанцима стручних већа Високе школе, те усваја на седници Наставно-стручног већа Високе школе. Актуелне теме завршних радова доступне су и у *Информатору за студенте*⁷, који се редовно иновира и доступан је на адреси: <https://www.uskolavrsac.edu.rs/informator/>; у штампаној форми теме су изложене у библиотеци Високе школе.

Пријаву теме завршног рада студент предаје Студентској служби на прописаном обрасцу у два примерка. Обрасце за пријаву теме студент добија од ментора (в. 3.4. *Менторски рад*). Ментор својим потписом на пријави утврђује предлог теме. Студентска служба оверава пријаву завршног рада и потврђује да студент испуњава услове за узимање теме завршног рада. Један оверени примерак обрасца пријаве доставља се ментору.⁸ Студент треба да заврши рад за најдуже 12 месеци од дана одобравања теме. У току израде завршног рада, ради прикупљања литературе са циљем разраде теме, студент има обавезне консултације са ментором, а по потреби и са члановима испитне комисије (в. 3.4. *Менторски рад*).

---

⁷ В. исто: Електронски извори: *Информатор за студенте*.

⁸ В. Електронски извори: *Правилник о полагању и оцењивању на испиту и завршним радовима*.

3.3. Библиографска припрема семинарског и завршног рада

Након упознавања са темом, студент приступа прегледу и проучавању обавезне и препоручене литературе. Претходно проучавање литературе помаже у упознавању метода рада на одабраном подручју, размишљању о чињеницама које треба обрадити. На основу прочитане литературе, студент треба да изгради преглед и став према резултатима у датој области. Основни извори података су разни писани материјали: енциклопедије, књиге, монографије, радови објављени у домаћим и иностраним часописима, разна документа и друго (Дамњановић, 2008). Писане материјале студенти сами прикупљају или до њих долазе у библиотеци претрагом библиографских система и сервиса, каталога библиотека, портала и отворених архива, библиографских база. Уколико се подаци траже на интернету, веома је важно водити рачуна о томе колико су они поуздани.

3.4. Менторски рад

Улога ментора је значајна у свим фазама рада на семинарском и завршном раду. Базирана је на непосредном консултативном раду, као и онлајн-комуникацији. У наставку акцентујемо менторски рад у вези са завршним радовима, као и структуру, функцију и обавезе испитних комисија за завршне радове (в. 8.3. *Завршни испит*).

Комисију за завршне радове на свим нивоима студија именује Наставно-стручно веће. Комисија је састављена од најмање три члана, од којих је један члан ментор. Ментор је наставник који је дао тему за завршни рад и који руководи израдом завршног рада, обавља консултације са кандидатом и обавезно је члан испитне комисије. Поред ментора, један члан испитне комисије мора бити из сродне области из које студент полаже завршни рад. Комисија учествује у консултацијама при изради рада, води јавну одбрану, даје оцену рада.⁹

Списак ментора за завршне радове, као и комисија за одбрану доступан је на адреси: <https://uskolavrsac.edu.rs/info/komisije-za-diplomske-ispite/> и редовно се иновира¹⁰.

---

⁹ В. Електронски извори: *Правилник о полагању и оцењивању на испиту и завршним радовима.*

¹⁰ В. исто: Електронски извори: *Комисије за завршне радове.*

4. Структура и обим семинарског и завршног рада

Начелно, пожељна структура семинарског и завршног рада може се, у зависности од врсте рада, сажети на следећи начин (в. Табелу 6 и Табелу 7):

Табела 5. *Начелна структура теоријских радова*

(Насловна страна)
Садржај рада
Резиме
Увод
Циљеви и задаци
Полазишта и хипотезе
Разрада теме и расправа
Закључак
Литература и прилози
Професионална биографија*

Табела 6. *Начелна структура теоријско–емпиријских радова*

(Насловна страна)
Садржај рада
Резиме
Увод
Циљеви и задаци
Теоријски концепт рада
Хипотезе
Методологија рада
Резултати
Расправа
Закључак
Литература и прилози
Професионална биографија*

*Напомена: На крају завршног рада (дипломског/специјалистичког/мастер рада) потребно је да студент-аутор рада наведе своју професионалну биографију (в. одељак б), како би се неки каснији читалац рада могао упознати са аутором. Биографија ће, уједно, послужити члану комисије да представи кандидата пре усмене презентације рада.

Структура рада може, донекле, одступати од горенаведене, ако је то оправдано због специфичне врсте одређене теме. Када је реч о обиму рада, она варира у зависности од тога да ли је реч о семинарском раду или завршном раду. Такође, обим завршног рада зависи од нивоа студија за који се пише. Оријентациони обим семинарског и завршног рада дат је у Табели 8. (Природа теме семинарског и завршног рада опредељује како начин обраде тако и обим самога рада, те су могућа извесна минимална одступања.)

Табела 7. Оријентациони обим семинарских и завршних радова

Тип рада	Број страна
Семинарски рад	утврђује предметни наставник-ментор
Дипломски рад	од 60 до 80 страна.
Специјалистички рад	од 80 до 100 страна.
Мастер рад	од 100 до 120 страна.

5. Језик и стил семинарског и завршног рада

На студијским програмима Високе школе струковних студија за васпитаче „Михаило Палов”, Вршац образују се васпитачи за рад са децом у предшколским установама на српском, румунском и ромском језику. Стога језик семинарског рада може бити српски, румунски и ромски, у зависности од матерњег језика студента. Када је реч о писму, за радове на српском језику, предност се даје употреби ћирилице. Завршни рад се пише на језику и писму по избору студента.¹¹

Језик треба да је „*jezik činjenica i pojmova*” (Damjanović, 2008: 10, изворно истицање). Да би мисао била јасно изложена и довољно образложена, да би била схваћена, неопходно је да текст буде написан граматички и правописно коректно. Посебну пажњу треба посветити употреби глаголских времена, облика и заменица, употреби великих слова, употреби и писању скраћеница, коришћењу синонима, писању имена страних аутора и страних израза, писању бројева у исказивању података, употреби интерпункцијских знакова.

Са стилског аспекта, текст семинарског и завршног рада треба да буде: *садржајан, логичан, концизан, мисаон, рационалан, систематичан, прегледан, прикладан, прецизан, језгровит, јасан, тачан, складан, разнолик, језички правилан, лако схватљив, објективан, једноставан, уједначен, природан и одмерен, занимљив, конзистентан, структуриран, поуздан, кохерентан, функционалан, етички заснован*. (в. Кундачина и Стаматовић, 2018: 141-142). Речи и реченице морају имати смисла у теоријском и практичном погледу и да складно следе једна иза друге. Посебну пажњу треба посветити избору речи и формулисању реченица, формирању пасуса (препоручује се *зупчаста, француска форма* – увлачење пасуса за 4 словна места, један табулатор, „два прста”, насупрот *америчке блок форме*, која подразумева празан ред /повећани проред, белину/ између два пасуса, без увлачења), те истицању делова текста.

Детаљније видети у: Кундачина, М., Стаматовић, Ј. (2018). *Истраживање образовно-васпитне праксе и писање истраживачког рада*. Београд: Само корак (одељак: *Језик и стил писања рада*, стр. 141–163).

¹¹ В. Електронски извори: *Правилник о полагању и оцењивању на испиту и завршним радовима*.

6. Техничко и графичко обликовање семинарског и завршног рада према структури

Корице и насловна страна (величина фонта: 14 pt; болд /односно црни слог;/ текст на насловној страни треба да буде на језику рада; треба га поставити центрирано и написати великим словима, мајускулама). Корице/насловна страна треба да садрже следеће податке:

- потпун и тачан назив високошколске установе;
- назнаку „Семинарски/дипломски/специјалистички/мастер рад” (за семинарске радове додати одредницу: из предмета [пун и тачан назив предмета у оквиру којег се семинарски рад пише];
- наслов семинарског/дипломског/специјалистичког/мастер рада (величина фонта: 16 pt);
- име и презиме кандидата/кандидаткиње (у десном углу);
- академска титула, име и презиме ментора (у левом углу);
- при дну насловне стране пише се место и година одбране рада.

Садржај (1 до 2 стране). – Садржај треба да обухвати наслове и поднаслове појединих поглавља семинарског или завршног рад са бројевима страница који означавају њихове почетне странице. Нумерација рада започиње од прве стране садржаја. Реч „садржај” пише се великим словима типа *Times New Roman* – 14 pt; болд стилем, са по једним размаком између слова, центрирано. Главни наслови (одељци): 1, 2, 3... пишу се великим словима, величине 14 pt и постављају се обавезно на почетку стране. Сви поднаслови (пододељци): са два децимална места: 1.2., 2.1., 3.1.,... пишу се малим словима, величине 12 pt, а са више од два децимална места: 1.2.1., 1.2.1.1.,... пишу се, такође, малим словима, величине 12 pt, или обичним стилем/слогом; можемо их обележити и курзивом (*Italic*).

Резиме рада (1 до 2 стране). – Резиме рада представља сажети приказ целокупног рада (од 100 до 400 речи); пише се на српском (румунском, ромском) и енглеском језику; на крају резимеа наводе се кључне речи (од 3 до 5); резиме се пише на почетку рада, пре увода. У резимеу се објашњава актуелност изабране теме, циљ рада и закључци до којих је аутор дошао.

Техничка упутства за основи текст семинарског и завршног рада представљена су у Табели 8.

Табела 8. Техничка упутства за основи текст семинарског и завршног рада

Формат – фонт основног текста: <i>Times New Roman</i> ;
Величина фонта основног текста: 12 pt;
Величина фонта наслова: 14 pt;
Размак између редова: <i>Before: 0; After: 0; Line spacing: 1.5 lines</i> ;
Параграфи: формат: <i>Normal</i> ; први ред: увучен аутоматски (<i>Col 1</i>);
Маргине: десно: 3,5 cm; лево, горе и доле: 2,5 cm;
Нумерација страница: користити арапске бројеве смештене у доњем десном углу;
Поравнање текста: поравнати по обе маргине: <i>Justify</i> – важи за целу структуру рада.

Увод (1 до 2 стране). – У уводу треба сажето објаснити проблем који ће се обрадити у раду и аргументовати научна, стручна и друга релевантност одабране теме.

Разрада теме. – Разрада изабране теме је главни део рада и заузима највише простора у раду. Обично је подељен на више делова. У првом делу разраде теме читалац се упознаје са теоријским основама одређене теме, проблемом, историјатом настанка проблема, основним појмовима који ће се користити у раду, те са досадашњим резултатима у истраживању наведене теме. У другом делу (истраживање одабране теме) дефинишу се проблем и предмет истраживања, одређује циљ истраживања, постављају основне и помоћне хипотезе, наводе методе, инструменти и ток истраживања, излажу се чињенице, подаци, и резултати до којих се дошло на основу сопствених истраживања или туђих истраживања, а у сврху доказивања постављених хипотеза. У трећем делу предлажу се решења проблема. Рад треба да буде писан једноставним, јасним и концизним стилем, те да буде граматички и правописно коректан (в.: 5. *Језик и стил семинарског и завршног рада*).

Циљеви и задаци рада (циљевима се објашњава шта се у раду жели показати или проверити, а задацима – чему би остваривање наведених циљева могло послужити). –

Циљеве и задатке рада треба навести јасно и прецизно.

Полазишта и хипотезе (теоријски концепт рада и хипотезе). – У овом делу рада износе се теоријске, методолошке и друге поставке на које се рад ослања, те се наводе хипотезе чија ће се утемељеност у раду верификовати. У истраживачким радовима даје се критички приказ досадашњих истраживања и чињеница, износи се теоријски концепт властитог истраживања, те се експлицирају и образлажу хипотезе које ће се подвргнути провери.

Методологија истраживања (у случају истраживачких радова). – Овај део рада укључује садржајан опис узорка, коришћених метода и техника прикупљања и обраде података, те коришћених мерних инструмената.

Резултати истраживања (у случају истраживачких радова). – Садржи концизан приказ добијених резултата, при чему треба одмерено користити графичке приказе и/или табеле.

Расправа (у случају истраживачких радова). – У овом делу рада се, одговарајућим статистичким и другим поступцима – верификују постављене хипотезе. Посебну пажњу треба посветити интерпретацији добијених резултата и њиховом упоређивању с резултатима других истраживања.

Закључак (од 1 до 2 стране). – У закључку се сажето износе најважнији резултати и нова сазнања којима је рад резултирао. Добро би било коментарисати у којој су мери остварени циљеви рада, навести главне проблеме у вези са реализацијом тих циљева и изнети сугестије које се тичу даље разраде и евентуалних даљих истраживања проблематике којом се рад бавио.

Литература (листа референци). – Литература треба да садржи попис свих извора („референци“) наведених у раду. У литератури се не наводе референце на које се не позива у раду. Цитирана литература обухвата, по правилу, релевантне библиографске изворе (монографије, чланке, уџбенике и сл.) новијег датума, и даје се искључиво у виду листе референци. Литература се наводи на крају рада. Референце се наводе на доследан начин, азбучним (уколико је рад писан ћирилицом), односно абecedним (уколико је рад писан латиницом) редоследом. Број минималних библиографских јединица према типу рада дат је у табели 9. (Детаљније видети у одељку: 7.1. *Цитирање, парафразирање и списак референци /литература/*).

Табела 9. Оријентациони број библиографских јединица према типу рада

Тип рада	Број библиографских јединица
Семинарски рад	утврђује предметни наставник-ментор
Дипломски рад	30
Специјалистички рад	40
Мастер рад	50

Прилози. – Приликом израде радова може се јавити потреба да се одређени садржаји који имају значај за боље разумевање рада, али се не могу приказати у основном тексту или непотребно оптерећују текст, додају у прилогу рада (на крају писаног рада, иза одељка Литература, в. Кундачина и Стаматовић, 2018: 182), као упутна аргументација за поједине ставове, закључке и законитости. Прилози садрже разне схеме/шеме, скице, формуларе, прегледе, анкетне упитнике, резултате статистичких анализа, фотокопије значајних докумената, разне илустроване материјале, табеле већег формата, скраћенице, додатне текстове и све оно што не може да се уклопи у основни текст, а има значај за читаоца. Сваки прилог треба да има редни број, наслов, извор података и евентуалне напомене. Правила писања и начина повезивања текста са прилогом иста су као и код приказа, видети даљи текст.

Прикази као саставни део рада, обично су најбољи начин да се једноставније и сажетије представе чињенице које подржавају аргументе аутора. Како би се на адекватан начин представиле информације (најчешће графички) и тако разјаснила одређена појава у стручним радовима, основни текст допуњавамо разним табелама, сликама, схемама/шемама, дијаграмима и графиконима.

- Табеле – добијени методички подаци се обрађују, групишу и разврставају по колонама и редовима, ради прегледности одређених карактеристика посматране појаве;
- Слике и схеме/шеме – најчешће се односе на једноставно представљање, помоћу цртежа, различитих појава, поступака и односа између њих, у зависности од креативних решења аутора;
- Графикони и дијаграми – ради се о графичком приказу појава (нпр. приказ количина, односа, кретања, и сл.) помоћу геометријских линија и фигура. Пошто постоји много начина да се одређене појаве графички прикажу, њихов избор ће зависити од потребе да се везе између посматраних појава посебно наглашавају (више од осталих).

Сваки приказ треба да има свој редни број и наслов, ознаку извора података и евентуалне напомене. Ако дајемо објашњење у вези са насловом или садржајем приказа, користи се напомена која се пише испод приказа, а пре извора података.

Технички аспекти уређења приказа. – Врсту и редни број приказа треба писати словима величине – 12 pt. Извори и напомене у приказима пишу се словима величине – 10 pt; док се величина слова за податке који се налазе у приказима (нпр. табелама) прилагођавају према потреби – обично се користи величина слова – 11 pt или 12 pt. Ако текст рада садржи неку од наведених врста илустрација (приказа) или прилоге, потребно је направити њихов списак (редослед појављивања у раду). У раду се најпре стављају пописи појединих врста приказа (табеле, слике), а затим попис прилога. За сваку врсту приказа прави се посебан списак. Списак треба да садржи редни број и назив свих приказа према редоследу појављивања у раду.

Професионална биографија – На самом крају завршног (дипломског/специјалистичког/мастер) рада, потребно је да аутор наведе своју професионалну биографију, како би се неки каснији читалац рада могао упознати са аутором, истовремено, служи Комисији да представи кандидата на усменој одбрани завршног рада. Биографија се пише у трећем лицу једнине, поштујући сва начела граматички и ортографски исправног писања (важи за рад у целини).

7. Документациона основа семинарских и завршних радова

7.1. Цитирање, парафразирање и списак референци (литература)¹²

Уобичајено је да студент током припреме и самог писања стручних радова, користи или преузима одређене ставове, мисли, резултате, хипотезе, констатације или тврдње других аутора, али се мора назначити да те идеје или информације нису његове. То се постиже *цитирањем*, а тачно навођење основног извора одакле је текст преузет назива се *библиографска референца*. Поред цитирања текст се може и *парафразирати* (то се често чини приликом писања стручних радова). Парафразирање је препричавање, описивање неког исказа или текста својима речима и стилем. Цитати, такође, могу бити укључени и у реченицу. Који год вид преузимања туђе идеје да је у питању, неопходно је да се аутор рада правилно позове на извор, односно да реферишете; на тај начин неко ко чита рад може да пронађе извор у ком се налази изнета идеја. Начин позивања на изворе у оквиру основног текста мора бити консеквентан од почетка до краја текста. Подаци који су потребни за навођење/реферисање о изворима дати су у Табели 10, а како се представљени примери исправно наводе према АПА стандарду (Америчко психолошко друштво)¹³ и како се на њих треба позивати, дати су у Табели 11.

Табела 10. Подаци потребни за навођење/реферисање о извору

Врста извора	Подаци
1. Монографија (књига)	Име аутора: Aleksandar Stojanović Наслов књиге: Osnovi pedagogije jaslenog uzrasta Година издања: 2013. Издавач: Visoka škola strukovnih studija za vaspitače „Mihailo Palov” Место издања: Vršac
2. Део публикације која има уредника	Име аутора: Louise Chawla i Karen Malone Наслов текста: Neighbourhood quality in children’s eyes Назив публикације: Children in the city Име уредника: Pia Christensen i Margaret O’Brien Издавач: Routledge Flamer Место издања: London Година издања: 2003. Број страница на којима је текст: 118–142
3. Чланак из научног часописа	Име аутора: Haris Agić, Edin Osmanbegović i Erna Suljić Наслов чланка: The impact of some socio-demographic conditions on the students’ success in learning Назив часописа: Research in Pedagogy Година издања: 2016; Година излажења часописа (<i>Vol.</i>): 6; Број: 2 Странице на којима је чланак: 1–17

¹² Примери и начин приказивања коришћени у овом одељку преузети су у прилагођеном облику из: Malović, M. i Stojanović, A. (2018). *Metodologija pedagoških istraživanja – priručnik za pripremu ispita i samostalan rad studenata i praktičara*. Vršac: Visoka škola strukovnih studija za vaspitače „Mihailo Palov”.

¹³ В. Електронски извори: *АПА стандард документовања*.

Табела 11. *Како се представљени примери исправно наводе у листи референци и у парентезама (када се на њих у тексту позива)*

АПА стандард (Америчко психолошко друштво)	<p>У листи референци (библиографији):</p> <p>1. Stojanović, A. (2013). <i>Osnovi pedagogije jaslenog uzrasta</i>. Vršac: Visoka škola strukovnih studija za vaspitače „Mihailo Palov”.</p> <p><u>Када сте се у тексту ослонили на идеје из овога извора реферишете на следећи начин:</u></p> <p>Ако сте цитирали: (Stojanović, 2013: 10) Ако сте парафразирали: (Stojanović, 2013) Ако наводите идеју трећег аутора који сте пронашли у извору: (Olson, 1994, према: Stojanović, 2013)</p>
	<p>У листи референци (библиографији):</p> <p>2. Chawla, L. & Malone, K. (2003). Neighbourhood quality in children’s eyes. In P. Christensen & O’Brien, M. (Eds.), <i>Children in the city</i> (pp. 118–142). London: Routledge Flamer.</p> <p><u>Када сте се у тексту ослонили на идеје из овога извора, реферишете на следећи начин:</u></p> <p>Ако сте цитирали: (Chawla & Malone, 2003: 129) Ако сте парафразирали: (Chawla & Malone, 2003) Ако наводите идеју трећег аутора који сте пронашли у извору: (Lynch, 1977, према: Chawla & Malone, 2003)</p>
	<p>У листи референци (библиографији):</p> <p>3. Agić, H., Osmanbegović, E., & Suljić, E. (2016). The impact of some socio-demographic conditions on the students’ success in learning. <i>Research in Pedagogy</i>, 6 (2), 1–17.</p> <p><u>Када сте се у тексту ослонили на идеје из овога извора, реферишете на следећи начин:</u></p> <p>Ако сте цитирали: (Agić, Osmanbegović i Suljić, 2016: 2) Ако сте парафразирали: (Agić, Osmanbegović i Suljić, 2016) Ако наводите идеју трећег аутора који сте пронашли у извору: (Ackerman, 1987, према: Agić, Osmanbegović i Suljić, 2016)</p>

У наставку доносимо нека од правила позивања на изворе у тексту¹⁴ и навођења различитих врста референци у литератури према АПА стандарду.

Позивање на изворе у тексту.¹⁵

Позивање на референцу која има једног аутора

Euđen Matuzov (Matusov, 2009) ističe da je dijalog kreativno traganje za značenjima, koje nema unapred zadato odredište.

Позивање на референцу која има два аутора

Mozaik pristup podrazumeva integrisanje različitih istraživačkih tehnika u istraživanjima sa decom (Clark & Moss, 2011).

¹⁴ О најчешћим грешкама у документовању изворника у тексту в. Ђорђевић (2017: 223–231).

¹⁵ Примери и начин приказивања преузети су у прилагођеном облику из: Malović, M. i Stojanović, A. (2018). *Metodologija pedagoških istraživanja – priručnik za pripremu ispita i samostalan rad studenata i praktičara*. Vršac: Visoka škola strukovnih studija za vaspitače „Mihailo Palov”.

Позивање на референцу која има три аутора

Studija sprovedena na reprezentativnom uzorku od 4.843 učenika srednjih škola u Srbiji pokazala je da kulturni kapital predstavlja prediktor obrazovnog postignuća (Štrangarić i sar., 2017).

Klarkova i saradnici (Clark et al., 2003) ukazuju da se razmatranje pitanja na koji način i u kojoj meri ćemo decu uključiti u proces istraživanja bitno odražava na karakter istraživanja i dobijene podatke.

Позивање на референцу која нема аутора

U Srbiji se predškolskim uzrastom smatra period od šest meseci do polaska u osnovnu školu (Zakon o predškolskom vaspitanju i obrazovanju, 2010).

Prema *Zakonu o predškolskom vaspitanju i obrazovanju* (2010) u Srbiji se predškolskim uzrastom smatra period od šest meseci do polaska u osnovnu školu.

Цитирање у тексту

Igra nosi veliki potencijal za razvoj pojedinca i društva jer omogućava upotrebu „kapaciteta za fleksibilnost” (Marjanović, 1987: 88).

Позивање на секундарни извор

Kako naglašava Petrović (2009, prema: Radović, 2015), danas je pojava komercijalizacije detinjstva sve izražajija.

Позивање на идеју/податак пронађен у више различитих извора

Promišljanja o etičnosti istraživanja ranog detinjstva danas su izuzetno aktuelna i o njima govore brojni autori (Coady, 2010; Grieshaber, 2010; Woodhead, 2012; Roberts-Holmes, 2014; Avramović, 2014; Mukherij & Albon, 2015; Pavlović-Breneselović, 2015).

Igra može doprineti stvaranju divergentnog, stvaralačkog odnosa prema sebi i kulturi u kojoj živimo (Krnjaja, 2010, 2012).

Листа референци (литература)¹⁶

Навођење књиге у целини

Cole, M. (1996). *Cultural Psychology: A once and future discipline*. Cambridge: Harvard University Press.

Публикације које имају уредника

Baucal, A. (Ur.) (2012). *Standardi za razvoj i učenje dece ranih uzrasta u Srbiji*. Beograd: Institut za psihologiju filozofskog fakulteta Univerziteta u Beogradu.

Чланци из научних часописа

Mitranić, N. (2016). Smernice za društvenu podršku dečjoj igri. *Nastava i vaspitanje*. 65 (2). 411–425.

Саопштење у зборницима са научне конференције

Činč, E. (2009). Muzičko obrazovanje u funkciji stvaranja elite ili opšte kulturne emancipacije. *Zbornik radova sa 15. okruglog stola o darovitima, Daroviti i elita* (str. 100–109). Vršac: Visoka škola strukovnih studija za vaspitače „Mihailo Palov”.

Законска и програмска документа

Zakon o predškolskom vaspitanju i obrazovanju (2010). Beograd: Službeni glasnik RS, 18/2010.

Уредбе, стратегије и слична документа

Strategija razvoja obrazovanja u Srbiji do 2020. godine (2012). Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja RS.

---

¹⁶ В. фн 14.

Текстови без потписаног аутора

Centre for Early Childhood Development and Education (CECDE) (2006). *The National Quality Framework for Early Childhood Education: Handbook*. Dublin: CECDE ECD Publishing.

Текст преузет са интернета који има аутора

Pavlović Breneselović, D. i Krnjaja, Ž. (2011). *O strategiji ranog razvoja i predškolskog vaspitanja i obrazovanja – komentar na Nacrt Strategije obrazovanja u Srbiji do 2020. godine*, preuzeto, 3. februara, 2017. sa:

https://www.researchgate.net/publication/237607119_O_strategiji_ranog_razvoja_i_predskolskog_vaspitanja_i_obrazovanja.

Текст преузет са интернета без аутора

National Scientific Council on the Developing Child (2007): *The science of Early Childhood Development: Closing the Gap Between What we Know and What We Do*. preuzeto, 31. januara, 2017. sa: <https://developingchild.harvard.edu/resources/the-science-of-early-childhood-development-closing-the-gap-between-what-we-know-and-what-we-do/>.

Извори који имају два аутора

Krnjaja, Ž. i Pavlović Breneselović, D. (2011). *Gde stanuje kvalitet, Knjiga 1*. Beograd: IPA.

Извори који имају три и више аутора

Agić, H., Osmanbegović, E., & Suljić, E. (2016). The impact of some socio-demographic conditions on the students' success in learning. *Research in Pedagogy*, 6 (2), 1–17.

Gojkov, G., Božin, A., Dejić, M. Josifović, J., Lelea, J., Magda, I., Negru, A., Paser, V., Stojanović, A. i Sturza-Milić, N. (2002). *Daroviti i šta sa njima, praktikum*. Vršac: Visoka škola strukovnih studija za vaspitače „Mihailo Palov”, Vršac.

Правила ређања референци на списку литературе¹⁷

Референце на списку литературе треба поређати према презименима аутора, у складу са писмом и језиком којим је текст писан, а то значи: азбучно (уколико је текст писан ћириличним писмом), абecedно (уколико је текст писан латиничним писмом), алфabetно (уколико је текст писан на енглеском језику). Уколико се на списку референци појављују две или више референци истог аутора, прво се наводи она референца која је прва издата:

Stojanović, A. (2013)

Stojanović, A. (2015)

Уколико се на списку референци појављује две или више референци аутора издатих исте године, онда их је потребно додатно означити словима (у зависности од писма то може бити а, б, в... или а, b, c...)

Marjanović, A. (1987a)...

Marjanović, A. (1987b)...

Marjanović, A. (1987c)...

Референце без аутора се смештају на листу према наслову, у складу са истим редоследом као и остале референце

Marjanović, A. (1987c)...

Strategija razvoja grada Beograda (2011)...

Stojanović, A. (2013)...

О навођењу литературе и реферисању детаљније видети у: Malović, M. i Stojanović, A. (2018). *Metodologija pedagoških istraživanja – priručnik za pripremu ispita i samostalan rad studenata i praktičara*. Vršac: Visoka škola strukovnih studija za vaspitače „Mihailo Palov”, стр. 26-42.

¹⁷ Ексерципирано и прилагођено из: Malović i Stojanović (2018: 34-35).

7.2. Употреба фуснота

Фусноте (белешке, напомене, анотације) упућују читаоца на сва додатна објашњења основног текста. Фусноте се пишу на дну стране, ситнијим словима (величина фонта: 10 pt) и означене су индексом, непосредно иза текста на који се односи, као *Superscript* (уздигнути ситни број), као што је овде показано.¹⁸ Код фуснота ови бројеви су обично писани хронолошким редом од почетка до краја рада. У програму рачунара постоји опција која аутоматски ажурира редослед написаних фуснота (*References – ABI Insert Footnote*). Ако фуснота објашњава неку појединост у реченици, она (фуснота) се ставља иза те речи, а испред знака за крај реченице, ако је та реч на крају. Ако, пак, објашњава целокупан садржај реченице, онда се пише иза знака за крај реченице.

7.3. Плагијаризам

Циљ овога пододељка јесте да скрене пажњу на појам, суштину, регулативу и уопште појаву плагијаризма. *Закон о ауторском и сродним правима* Републике Србије у чл. 2. ауторско дело дефинише као „оригиналну духовну творевину аутора, изражену у одређеној форми без обзира на његову уметничку, научну или другу вредност, његову намену, величину, садржину и начин испољавања, као и допуштеност јавног саопштавања његове садржине” („Сл. гласник РС”, бр. 104/2009, 99/2011, 119/2012 и 29/2016 – одлука УС). О ауторским делима мало се говори, док се свакодневно плагијати спомињу у медијима. Истовремено на факултетима и високим школама наставници се свакодневно „боре” да студентима укажу на негативне последице плагијаризма, као и да их упуте у то како да своје семинарске и завршне радове припреме тако да они не буду проглашени и оцењени као плагијат. С друге стране, као посебан проблем се препознаје аутоплагијат – појава представљања раније објављеног или за другу сврху искоришћеног рада као новог и оригиналног. Речју, плагијаризам је негативна појава, а разлози за то су многобројни: несигурност аутора у изражавање сопственим речима; слабо развијена функционална и академска писменост; некритичка употреба материјала са интернета који врви од умножених, често непроверених, информација; недовољно поштовање етике научно-истраживачког рада... Основно правило кога се треба придржавати јесте да *плагијату треба рећи НЕ!*¹⁹

ЗАБРАЊЕНО ЈЕ преузимање готових семинарских и завршних радова (са интернета и из других извора), наручивање и сл., односно примена поступака којима се нарушава ауторство других и унижава вредност индивидуалног рада студената.

¹⁸ Фусноте могу да садрже важне детаље, допунска објашњења, назнаке о коришћеним изворима, али не могу бити замена за цитирану литературу.

¹⁹ Преузето из интерне документације Високе школе за пројектно аплицирање, предлог пројекта: *Плагијату треба рећи НЕ!*

8. Процедура вредновања семинарског рада и полагања завршног испита

8.1. Поступак предаје, одбране и вредновања семинарског рада

Студент предаје повезан семинарски рад наставнику у унапред утврђеном термину (радови предати после утврђеног коначног датума за предају се не прихватају). Одбрана семинарског рада траје до 10 минута и подразумева утврђивање аутентичности написаног, разумевање теме, као и анализу садржаја и форме рада. Често студенти резултате свога рада презентују пред групом својих колега-студената (в. 8.2. *Смернице за презентацију семинарског и завршног рада*). Наставник-ментор, након успешно одбрањеног рада, уписује у одговарајућу евиденцију наслов семинарског рада, датум одбране и број освојених поена. Коначна оцена (број освојених поена) је збир поена који су освојени: а) израдом текстуалног дела рада: оцењује се свеобухватност прегледа литературе и јасноћа текста; б) излагањем о раду: оцењује се способност кандидата да изложи резултате свог рада на јасан начин, као и тачно одговори на постављена питања о раду. Број укупних поена унапред је одређен силабусом сваког појединачног предмета.

8.2. Смернице за презентацију семинарског и завршног рада

Семинарски рад, а посебно завршни рад, презентује се, у првом случају, пред колегиницама и колегама и предметним наставником на часовима семинара или, када у фокусу имамо завршне радове, јавно, пред публиком током завршног испита. Циљ презентације је да студент своја нова знања подели са другима, изложи резултате свог самосталног рада на јасан начин, анализира теоријске поставке односно решења из праксе, чиме доказује да је достигао предвиђени ниво професионалне оспособљености у струци.

Усмена презентација рада мора да буде огледало култивисаног говора. „Данас се као добар говор може оценити онај који има следеће карактеристике: јасноћу, језгровитост, сврсисходност, правилност и течност (флуентност)” (Ђорђевић, 2018: 35), в. Графички приказ 2.

Графички приказ 2. Основне карактеристике доброга говора²⁰

²⁰ Графички приказ преузет је из: Ђорђевић (2018: 35).

То значи да треба тежити исправној, разговетној и јасној артикулацији свих гласова језика на којем се рад презентује; правилној употреби знакова (графема) за бележење гласова (фонема) тога језика (како у раду тако и у ППТ презентацији која може да прати усмено излагање); поштовању свих важећих норми стандардног језика Јасноћа говора током презентовања постиже се: коректним изговором; одмереним темпом излагања; логичним паузама; одговарајућим избором речи, а језгровитост избегавањем сувишног гомилања речи (у непотребно и нефункционално гомилање језичких изражајних средстава спадају: преопширност у излагању, понављање већ реченог, плеоназам и таутологија). Говорити течно значи говорити без застоја, глатко, сређено, складно. Насупрот течном говору је говор који садржи поштапалице. Да би говор био сврсисходан, треба да има јасан циљ. Излагач треба да се држи предмета о којем се говори, да подеси начин говора датој говорној ситуацији; посебну пажњу ваља посветити избору стилског кода (језичких изражајних средстава) (Ђорђевић, 2018).

Када је реч о електронским презентацијама, које су помоћно аудио-визуелно средство током излагања, и ту постоје основна правила којих се ваља придржавати. Овога пута, због ограничености у излагању, апострофираћемо само нека која се односе на електронске презентације израђене у (најзаступљенијем презентационом) програму *PowerPoint*:

- Почетни (насловни) слајд, односно рачунарски генерисана слика, требало би да садржи: *наслов презентације, име и презиме аутора (број индекса), назив институције којој припада аутор, место и датум одржавања презентације.*
- Остали слајдови треба да су структурирани по принципу: *увод – разрада – закључак.*
- Не треба приказивати превише информација на једном слајду.
- Слајдови не треба да садрже целе, сложене реченице већ само тезе.
- Треба тежити ка томе да на једном слајду буде мало фонтова, као и невелик број боја.
- Монотонију излагања могу да предупреду одговарајуће илустрације и фотографије. Ако се употребљавају, оне треба да буду високог квалитета и добро одабране.
- Коришћење превише различитих врста анимација текста, односно анимације промене слајда, збуњује и нарушава динамику презентације. Уопштено, веома пажљиво треба одабрати врсту анимације како се не би непотребно успорио ток презентације.
- У презентацији треба користити једнаку врсту слова (фонта) током целе презентације.
- Препоручљиво је да једна презентација има максимално два фонта и то комплементарна (нпр. *Arial* и *Arial Black*). *Sans Serif* фонтови су најпогоднији за овај тип презентације.
- Коришћење више различитих боја на слајду одвраћа пажњу и умара публику. Приликом одабира боја треба водити рачуна о контрасту између боје позадине и боје слова. Светла позадина и тамна слова (црна или тегет боја) су добар избор. Најбољи избор су светла слова на тамној позадини; у том случају, квалитет пројектора и осветљење у просторији имају најмањи утицај на видљивост текста на слајдовима.
- За дизајн презентације можете: одабрати један од понуђених шаблона из базе програма, али се могу и преузети са интернета.
- Треба избегавати нефункционално стављање звукова у презентацију.
- Где год је то могуће, (нумеричке) податке из таблице треба приказати уз помоћ графикона. Графикони морају да имају наслов и легенду. Графикон мора бити довољно велики да би се сав његов садржај могао прочитати.²¹

---

²¹ Консултована је презентација на адреси: <http://skr.rs/qGI>, 28.11. 2019. В. исто: Електронски извори: *Како направити визуелно добру PowerPoint презентацију.*

Све треба направити што је једноставније могуће, али не мање од тога!
(Алберт Ајнштајн)²²

„Пројекат” израде презентације може се оријентационо представити кроз следеће кораке²³:

1. Дефинисање циља презентације
2. Претпоставка о слушаоцима и њиховом броју
3. Подршка (логистика) презентације
4. Проналажање материјала
5. Структурирање материјала
6. Писање/израда презентације
7. Припрема подсетника
8. Избор презентационих уређаја
9. Проба презентације
10. Презентацију треба урадити тако да се употреби машта, као и могућности програма.

Успех презентације (семинарског и завршног рада) у великој мери зависи од припреме. Ваљана и подробна припрема више је од пола успеха.

8.3. Завршни испит

Када је завршни рад урађен и прихваћен, кандидат: подноси студентској служби пријаву за одбрану завршног рада; прилаже 4 примерка завршног рада потписана од стране ментора. Комисија заказује и оглашава јавну одбрану (на школском сајту и у штампаној форми: Књига евиденције завршних радова) завршног рада најмање 7 дана пре јавне одбране. Јавна одбрана се обавља у просторијама Високе школе у току целе школске године, сем јула и августа месеца. Јавна одбрана завршног рада је усмена. Јавну одбрану завршног рада води председник Комисије. Кандидат треба да у кратком усменом излагању прикаже основне карактеристике завршног рада, а потом Комисија поставља питања (в. Табела 12). Након прегледа рада и саслушане одбране Комисија своје закључке уноси у испитну пријаву и записник о полагању завршног рада. Ако Комисија констатује да је кандидат успешно одбранио завршни рад, то и саопштава и доноси јединствену оцену рада, која може бити од 6 до 10. Ако кандидат не положи завршни рад, испитна комисија му саопштава разлоге због којих завршни рад није положио, а у Записнику о полагању завршног рада уписује оцену „није положио”. У том случају испитна комисија одређује рок у коме ће кандидат поднети нови завршни рад. Студент који одбрани завршни рад стиче образовање и стручни назив утврђен законом.²⁴

Табела 12. Ток завршног испита

Представљање Комисије и кандидата
Усмена презентација рада
Постављање питања
Свечано проглашење резултата завршног испита

²² Исто.

²³ В. Презентација о презентацијама, <http://skr.rs/qGu>, 28.11. 2019.

²⁴ В. Електронски извори: *Правилник о полагању и оцењивању на испиту и завршним радовима.*

9. Избор најуспелијих завршних радова

Наставно-стручно веће сваке године издвоја и проглашава најбоље завршне радове. Стручна већа бирају репрезентативне радове и упућују их Комисији за евалуацију завршних радова. Комисија је у следећем саставу: проф. др Александар Стојановић (председник Комисије), др Даница Веселинов и мр Биљана Вујасин. У евалуацији радова Комисија се руководи следећим критеријумима: 1. уважавање концепције и методологије израде дипломских/специјалистичких/мастер радова, која је објављена са сајту Високе школе (обим рада, број библиографских јединица, навођење референци у тексту усаглашених са АПА стилом цитирања, односно навођења, специфичним за област друштвено-хуманистичких наука), и 2. садржајност, усклађеност текста рада са темом. На основу поменутих критеријума, Комисија издваја најуспелије радове и доноси одлуку о њиховом награђивању (сваком студенту најуспелијих радова уручује се похвалница са назнаком – *за најбољи дипломски, специјалистички рад, мастер рад* и она се јавно додељује на Свечаној академији поводом почетка нове школске године).

10. Уместо закључка – вишеструко прегледање текста као неизоставни корак у изради семинарског и завршног рада

Пре но што се семинарски или завршни рада преда наставнику-ментору на преглед неопходно је да аутор, који најбоље и познаје свој текст, прегледа текст (аутокорекција), а препоручљива је и вршњачка рецензија.

Ауторово прегледање текста може имати више етапа. Најпре треба отклонити лако уочљиве грешке (организација текста, структура, адекватност наслова и поднаслова и сл.). У другој етапи треба проверити стилске и правописне грешке, проверава се и јасноћа реченица, употребљена терминологија. Треће читање је „брушење” написаног, односно фино дотеривање текста (утврђивања тачности мисли, статистичких исказа, цитата, наглашеност делова текста и сл.) (Кундачина и Стаматовић, 2018). Последња провера може да буде вршњачка рецензија, тј. проверу могу да обаве колеге ради процене јасноће написаног, провере правилности и садржајности текста.

Напомена: Аутори се могу у случају завршних радова одредити и за лектуру и коректуру текста, коју обавља стручњак за језик. „Лектура подразумева језичку рецензију [...], а циљ је утврђивање и исправљање језичких, стилских и интерпункцијских, правописних [...] и смисаоних грешака (Кундачина и Стаматовић, 2018: 182-183). „Коректура текста подразумева исправку припремљеног текста након лекторових интервенција, упоређивањем преломљеног и одштампаног текста са изворником” (Исто:183). Постоји прва коректура, ревизија и суперревизија. Аутор прегледа текст након завршене коректуре.

Литература

- Damnjanović, P. (2008). *Uputstvo za izradu seminarskog i završnog rada*. Čačak: Visoka poslovna škola. (Видети и: Електронски извори.)
- Ђорђевић, И. (2017). Осврт на академско писање студената на почетку струковних студија – најчешће грешке у документовању изворника у тексту. *Лунар – часопис за књижевност, језик, уметност и културу / Journal of Literature, Language, Arts and Culture*, XVIII/62, 223–231.
- Ђорђевић, И. (2018). *Лена реч – приручник за припрему испита и самосталан рад студената*. Вршац: Висока школа струковних студија за васпитаче „Михаило Палов”.
- Кундачина, М., Стаматовић, Ј. (2018). *Истраживање образовно-васпитне праксе и писање истраживачког рада*. Београд: Само корак.
- Маловић, М., Стојановић, А. (2018). *Методологија педагошких истраживања – приручник за припрему испита и самосталан рад студената и практичара*. Вршац: Висока школа струковних студија за васпитаће „Михаило Палов”.
- Симић, Ж. (1922). *Поуке српскога језика*. Београд: Књижара Геце Кона.

Електронски извори:

- АПА стандард документовања*, доступно на: <https://apastyle.apa.org/>, 29.11. 2019.
- Damnjanović, P. (2008). *Uputstvo za izradu seminarskog i završnog rada*. Čačak: Visoka poslovna škola, доступно на : http://vpsscacak.edu.rs/wp-content/uploads/2017/01/upustvo_seminarski_rad.pdf, 27. 11. 2019.
- Информатору за студенте*, доступно на: <https://www.uskolavrsac.edu.rs/informator/>, 28. 11. 2019.
- Како направити визуелно добру PowerPoint презентацију*, доступно на: <http://skr.rs/qGI>, 28.11. 2019.
- Књига предмета (основне струковне студије)*, доступно на: <https://uskolavrsac.edu.rs/info/wp-content/uploads/2014/11/Knjiga-predmeta-VDPU-za-19-20.pdf>, 28. 11. 2019.
- Књига предмета (мастер струковне студије)*, доступно на: <https://uskolavrsac.edu.rs/info/wp-content/uploads/2014/11/Knjiga-predmeta-MASTER-za-19-20.pdf>, 28. 11. 2019.
- Комисије за завршне радове*, доступно на: <https://uskolavrsac.edu.rs/info/komisije-za-diplomske-ispite/>
- Правилник о полагању и оцењивању на испиту и завршним радовима*, доступно на: <https://www.uskolavrsac.edu.rs/wp-content/uploads/2018/04/Pravilnik-o-polaganju-i-ocenjivanju-na-ispitu-i-zavrsnim-radovima.pdf>, 28. 11. 2019.
- Презентација о презентацијама*, доступно на: <http://skr.rs/qGu>, 28.11. 2019.
- Публикација установе*, доступно на: <https://www.uskolavrsac.edu.rs/publikacija-ustanove/>, 28. 11. 2019.
- Семинарски рад*, доступно на: <https://uskolavrsac.edu.rs/info/seminarski-rad/>, 27. 11. 2019.